

İLKÖĞRETİM OKULU ÖĞRENCİLERİNİN OKUL YAŞAMININ NİTELİĞİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ

Kürşad YILMAZ*

ÖZET

Tarama modelindeki bu araştırmanın amacı devlet ilköğretim okulları öğrencileri ile özel ilköğretim okulları öğrencilerinin okul yaşamının niteliğine ilişkin görüşlerini belirlemek ve aralarında bir fark olup olmadığını saptamaktır. Veriler Okul Yaşamının Niteliği Ölçeği ile elde edilmiştir. Ölçek likert tipi cevap skalasına sahip yirmi adet maddeden oluşmaktadır. Araştırmanın amacını belirlemek için hipotezler yazılmış ve test edilmiştir. Araştırmanın verileri Yozgat il merkezindeki okullardan elde edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 160 öğrenci oluşturmaktadır. Hipotezlerin test edilmesinde t testine başvurulmuştur. Yapılan analizler sonucunda; devlet ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrenciler ile özel ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin okul yaşamının niteliği görüşleri arasında bir fark olduğu bulunmuştur. Ancak alt boyutlar bazında incelendiği zaman alt boyutlardan birisinde fark bulunmuş diğerlerinde ise bulunmamıştır.

Anahtar Sözcükler: Okul yaşamının niteliği, devlet okulları, özel okullar.

THE THOUGHTS OF THE STUDY IN PRIMARY SCHOOLS ABOUT THE QUALITY OF SCHOOL LIFE

ABSTRACT

the purpose of the study in survey model is to determine the thoughts about the quality of school life of students in private primary schools and in public schools students, and to determine whether there is any difference or not between them. The data of the research was provided by the help of Quality of School Life Scale. Scale consists of twenty item which have answer scale, type of likert. For this purpose, hypotheses were written and were tested. The data of the research was provided from the schools in city centre of Yozgat. The example of research consists of 160 students. The test of t was applied to test the hypotheses. At the result of analyzing which was done; it was found out that there was a difference between students which were in public primary schools and private primary schools, about the thoughts on quality of school life. But, when it was researched on the base of sub scales, it was found out a difference in one of the sub scales but not in others.

Key Words: Quality of school life, public school, private school

Giriş

Örgütlerin sadece bir makine olmadığı, örgüt elemanlarının da dikkate alındığı, onların örgütü etkileyen ve örgütten etkilenen birer unsur olarak değerlendirildiği görüşünün 1950'lerden sonra ağırlık kazandığı görülmektedir. Ancak, eğitim ve eğitim yönetimi ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda genellikle nicel verilerin kullanıldığı göze çarpmaktadır. Bu çalışmalarda finans, nüfus, kayıt, standart başarı, sınav kazanma oranı ve bunun gibi veriler kullanılmaktadır. Bu veriler, kolaylıkla toplanabilen veya ölçülebilen verilerdir. Eğitimin kalitesi ve niteliği bu verilere dayanılarak ölçülmeye veya değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Ancak bütün dünyada, eğitimin kalitesi konusunda daha iyi bilgilere ulaşmak için insani ve kültürel boyutların irdelenmesinin yararları tartışılmaktadır (Wilson, 1980). Bu bağlamda son on yıllarda genelde yönetim, özelde de eğitim yönetimi alanında en çok tartışılan konular, örgütlerin nicel yönlerinden daha çok nitel yönleriyle ilgili olan örgüt kültürü, iklimi, sağlığı, yöneticilerin liderlik davranışları, liderlik özellikleri ve benzeri konulardır.

Yapılan çalışmalarda göze çarpan başka bir özellik de; genellikle yönetici ve öğretmenlerin fikirlerine başvurulmuş olması, öğrencilerin sadece öğrenip öğrenmedikleri veya başarılarında bir gelişme olup olmadığı sorgulanan denekler gibi kullanılmış olmasıdır. Ancak okul örgütü içindeki en önemli unsurlardan biri de öğrencilerdir. Öğrencilerin okul örgütü içindeki görüşlerine de önem

* Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, EYTEP Anabilim Dalı, Arş. Gör.

verilmelidir. Çünkü okul, öğrencilerin yaşamının büyük bir kısmını işgal etmektedir. Okulun varlığının ilk nedeni öğretmen ve yöneticiler değil, öğrenciler ve toplumdur (Şişman ve Turan, 2001). Bundan dolayı okullarla ilgili olarak yapılan araştırmalarda mutlaka öğrencilerin görüşlerine de başvurulmalıdır. Okulda bulunan unsurlar içerisinde okuldan en çok etkilenen grubun öğrenciler olduğu unutulmamalıdır. Bu bağlamda öğrencilerin okuldaki yaşamlarının niteliğine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi önemli görülmektedir.

Günümüzde her şeyin nitelikli olup olmadığı tartışılmakta ve niteliğe ayrı bir önem verilmektedir. Niteliğin, yetişkinlerin yaşamında önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir (Schmidt ve Lunenburg, 1989). Yaşamın niteliği denildiği zaman toplumda genellikle, genel bireysel mutluluk durumu akla gelmektedir. Mutluluk ise insanların bireysel kararlarına dayanmaktadır (Kourelahti, 1999). Bu kavram, gençlerin ve öğrencilerin yaşamlarının niteliğinin anlamını ölçmeye ve öğrencilerin okulla ilgili genel memnuniyetini belirlemeye yardımcı olmaktadır. Öğrencilerin okuldan beklentileri, tatminleri ya da okula gösterdikleri özel tepkiler ile ilgili araştırmalara çok nadir rastlanmaktadır. Nitelik sadece belirsiz bir şekilde tanımlanırken, hem birey hem de toplumsal seviyeler açısından üç temel beklentinin var olduğu görülmüştür (Schmidt ve Lunenburg, 1989):

- a) Genel olarak iyi olma durumu,
- b) Birinin potansiyelini tatmin etme fırsatları,
- c) Sosyal ilişkilerde pozitif düşünceler.

Yukarıdaki maddelerde de görüldüğü gibi, nitelik ile ilgili olarak gerek bireysel gerekse toplumsal düzeyde, genel bir iyilik hali, potansiyellerin tatmin edilmesi ile ilgili fırsatlar ve insan ilişkilerinde pozitif düşüncelere sahip olmak gibi temel beklentiler akla gelmektedir.

Gerson (1976) ve özellikle Burt, Wiley, Minnor ve Murray (1978) nitelik konusu ile ilgili olarak bir model geliştirmişler ve bu konuyla ilgili olarak kullandıkları modeli dört açıda özetlemişlerdir. Bunlar, genel bakış açısı, olumlu bakış açısı, olumsuz bakış açısı ve etki alanı bakış açısıdır (Akt: Kourelahti, 1999).

Yukarıda sıralanan boyutlara sahip olan bu boyutsal model daha sonra geliştirilerek okula transfer edilmiştir ve böylece Okul Yaşamının Niteliği çalışmaları ortaya çıkmıştır. Okul Yaşamının Niteliği kavramı yetişkinlerin çevre çalışmalarından (Birleşik Devletler Çevre Koruma Vakfı, 1973) ilkokul, ortaokul ve liselere Epstein ve Mc Portland (1976) tarafından uyarlanmıştır. Bu araştırmacılar, okula karşı tutumun akademik başarıyla ilişkisini ayırarak farklı bir eğitim çıktısı olarak ele alınması gerektiğini ileri sürmüşlerdir. Epstein ve Mc Portland (1976) yaptıkları bu çalışmada yapının, okulun hem formal hem de informal beklentiler, sosyal ve görevle ilişkili deneyimler, otorite figürleri ve meslektaşlar ile ilişkilerden etkilendiğini belirtmişlerdir. Epstein ve Mc Portland (1976) yaptıkları bu çalışmada okul yaşamının niteliği kavramını kullanmışlardır. Bu kavramda okul yaşamının niteliğine üç unsurun katkı yaptığına inanılmıştır. Bu faktörler şunlardır: a) Okulla tatmin olma, b) sınıf işlerine bağlılık, c) öğretmenlere olan tepkiler (Epstein ve Mc Portland, 1976).

Okul Yaşamının Niteliği

Okul yaşamının niteliğine yönetici ve öğretmenler tarafından özel bir önem verilmesi gerekmektedir. Çünkü, okul yaşamının niteliğinin irdelenmesi öğrencilerin okul yaşamının nitelikleri ve onların akademik başarıları arasında bir ilişkiden dolayı daha fazla önem kazanmaktadır. Öğrencilerin öğretmenlere olan tepkileri ve okuldaki işlere bağlılıkları okulun etkililiğinde önemli görülmektedir (Schmidt ve Lunenburg, 1989). Bu önemliliğin sebeplerinden birisi, yapılan araştırmalarda okulun öğrenci başarısında, öğrencinin evine göre dört kat daha etkili olduğunun (Balcı, 2001) bulunmuş olmasıdır. Öğrencilerin okul yaşamının niteliği ile ilgili görüşlerinin okulla tatmin olma, sınıf işlerine bağlılık ve öğretmenlere olan tepkiler alt boyutları ile oluştuğu belirtilmektedir.

Okulla Tatmin Olma

Okulla tatmin olma, öğrencilerin okula karşı tepkilerini incelemektedir. Çünkü okul gençlerin ve öğrencilerin yaşamlarındaki ana unsurdur. Okuldaki yaşamlarını değerlendirmede olumlu

davranışlara sahip olan öğrencilerin genel olarak iyi oldukları düşünülmektedir. Aynı zamanda, bu öğrencilerin sosyal kabul yönlerinde ve diğer öğrencilere okul ortamında yardım etme konusunda da daha iyi olduğu düşünülmektedir (Schmidt ve Lunenburg, 1989; Schmidt, 1992). Bu bağlamda öğrencilerin okulla tatmin olma düzeyleri yükseldikçe okul yaşamının niteliği ile ilgili görüşlerinin de daha olumlu olması beklenmektedir.

Sınıf İşlerine Bağlılık

Sınıf işlerine bağlılık, öğrencilerin sınıf işlerine ilgi düzeyleriyle ilgilidir. Görev ve ödevler okul ortamını diğer ortamlardan ayıran özelliklerdir. Görevler ve ödevler, kısaca iş, okul için yapılmaktadır. Okul ödevlerini ve projelerini ilginç ve önemli bulan öğrencilerin, gerçekleri ve kavramları daha net bir şekilde öğrenebildikleri ve öğrenmeye karşı pozitif tutumlar geliştirebildikleri ileri sürülmektedir (Schmidt ve Lunenburg, 1989; Schmidt, 1992). Öğrencilerin sınıf işlerine bağlılıkları üzerinde öğretmenlerin de etkileri olmaktadır. Çünkü öğretmenlerin sınıf içindeki tutumları veya davranışları, okul ve sınıf içindeki öğrenmenin başarısının belirleyicisi olduğu kadar okulu etkililiğinin açıklanmasında da (Şişman, 2002) etkili görülmektedir. Bu açıdan okul yaşamının niteliği çalışmalarında öğrencilerin öğretmenlerine olan tepkilerinin belirlenmesi de önem taşımaktadır.

Öğretmenlere Olan Tepkiler

Öğretmenlere olan tepkiler, öğrencilerin öğretmenlerle olan etkileşimlerini ve eğitime dayalı öğrenci değerlendirmesini ele almaktadır. Öğrenci-öğretmen ilişkileri; eğitim hedeflerinin öğrenci tarafından kabul edilebilmesi konusunda (sürece katma konusunda), okul prosedürlerini öğrencilerin algılamasında, öğrencilerin bağımlı ve bağımsız davranışları ve okul dışı ve içindeki otoriteye karşı tutumları konularında önemli bir unsurdur (Schmidt ve Lunenburg, 1989; Schmidt, 1992). Yapılan araştırmalarda okul toplumunun bütün üyeleri (öğretmen, öğrenci, yönetici) arasındaki işbirliği ve etkileşim okulun etkililiğinin bir belirleyicisi olarak görülmüştür.

Okul yaşamının niteliği ile ilgili olarak yapılan çalışmalarda okul yaşamının niteliğinin farklı değişkenler ile ilişkisinin belirlenmeye çalışıldığı görülmektedir. Bunlardan bazılarına aşağıda yer verilmiştir.

Okul Yaşamının Niteliği İle İlgili Araştırmalar

Gerson (1976) ve özellikle Burt, Wiley, Minor ve Murray (1978), yaptıkları çalışmada bir model kullanmışlar ve bu modeli dört açıda özetlemişlerdir (Kourelahti, 1999). Bu boyutsal model geliştirilerek okula transfer edilmiştir. Lunenburg ve Schmidt (1989), okul yaşamının niteliğini; öğrencilerin okulla tatmin olmaları, sınıf işlerine bağlılık ve öğretmenlere olan tepkiler olarak tanımlamışlardır. Onların araştırmalarının desteklediği hipotezler, gözetimci öğrenci kontrol yaklaşımları, cazip olmayan öğretimin tanımlanması ve olumsuz okul yaşamının niteliğiyle ilgilidir. Lunenburg ve Schmidt yaptıkları bu çalışma için 239 ilkökul ve ortaokul öğretmenine ulaşımlar ve çalışmada öğrenci kontrol yaklaşımı, öğrenci kontrol davranışı ve okul yaşamının niteliği arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Elde edilen bulguların sonuçlarına göre; şehir okullarının öğrenci kontrol yaklaşımı ve kontrol davranışları konularında şehir dışı ve kırsal alanlardan daha gözetimci olduğu bulunmuştur. İlave olarak, öğrencilerin şehirlerde okul yaşamının niteliği görüşlerinin şehir dışı ve kırsal alanlara göre daha negatif olduğu bulunmuştur (Schmidt ve Lunenburg, 1989).

Bourke ve Smith (1989), “Okul Yaşamının Niteliği ve Geleceğin Eğitiminin Amaçları” isimli çalışmalarını 50 ortaokulda yaptıkları uygulama ile gerçekleştirmişlerdir. Bu çalışmada, cinsiyet ve yaş farklılığının okul yaşamının niteliğini nasıl etkilediğini belirlenmeye çalışılmıştır.

Schmidt (1992), “Okul Yaşamının Niteliği ve Öğrenci Kontrol Yaklaşımları Arasındaki İlişki” adlı bir çalışmayı gerçekleştirmiştir. Bu çalışma için 250 öğretmen ve 5000 öğrenciye ulaşılmıştır. Araştırmada oluşturulan hipotezler test edilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre: Öğretmenlerin insancıl öğrenci kontrol yaklaşımları ile öğrencilerin okul yaşamının niteliği görüşleri arasında ters bir ilişki vardır. Bu, öğrenci kontrol yaklaşımı sonucunun düşük değerinin, okul yaşamının niteliği sonucunun yüksek değeri ile korelasyonel ilişkili olduğunu göstermektedir. İkinci hipotez, “öğretmenlerin insancıl öğrenci kontrol yaklaşımı ile öğrencilerin okul ile yüksek oranda tatmin olmaları arasında bir ilişki vardır” şeklindedir. Bu hipotezde de iki değişken arasında ters ilişki bulunmuştur. Bu bölüm, öğrenci kontrol yaklaşımı sonucunun düşük değeri ile okulla tatmin olma

sonucu ve tersi arasında korelasyonel ilişki olduğunu göstermektedir. Üçüncü hipotez, “öğretmenlerin insancıl öğrenci kontrol yaklaşımları ile öğrencilerin sınıf işlerine pozitif bağlılık göstermeleri arasında bir ilişki vardır” şeklindedir. Üçüncü hipotezde de iki değişken arasında ters ilişki bulunmuştur. Bunun anlamı, düşük öğrenci kontrol yaklaşımı sonucu ile yüksek oranda sınıf işlerine bağlılık sonucu arasında korelasyonel ilişki vardır. Dördüncü hipotez, “öğretmenlerin insancıl öğrenci kontrol yaklaşımı ile öğretmen-öğrenci ilişkisinin sonuçları arasında bir ilişki vardır” şeklindedir. Dördüncü hipotezde de iki değişken arasında ters ilişki bulunmuştur. Bu sonucun anlamı, düşük öğrenci kontrol yaklaşımı sonucu ile öğretmen-öğrenci ilişkisinin yüksek sonucu arasında ters ilişkinin olmasıdır (Schmidt, 1992).

Linnakyla (1995), öğrencilerin okul yaşamının niteliği, genel mutluluk ve memnuniyet ve öğrencilerin pozitif ve negatif deneyimleri bakış açısından okul etkinlik tiplerini tanımlamıştır. Linnakyla yaptığı araştırma çerçevesinde 50 okulda uygulama yapmıştır. Araştırmanın sonucunda elde edilen bulgulara göre; Finlandiya’ da, okula karşı memnuniyetsizlik büyük boyuttadır.

“Okul Yaşamının Niteliğine Okul Büyüklüğünün Etkisi”, adlı çalışma Mok ve Flynn (1997) tarafından yapılmıştır. Araştırmacılar bu araştırma için 1325 kız öğrenci ve 1405 erkek öğrenciye ulaşımlardır. Araştırmanın sonuçlarına göre, “Okulun büyüklüğü öğrencilerin okul yaşamının niteliği görüşleri üzerinde etkili midir?” sorusunun cevabı şöyledir: Çok boyutlu analizler göstermiştir ki, diğer okul ve öğrenci karakteristikleri kontrol edildikten sonra veya okul büyüklüğüne yegane bir saptayıcı olarak bakılmaksızın analiz yapılırsa da okulun büyüklüğü ile okul yaşamının niteliğinin her hangi bir boyutu arasında doğrusal bir ilişki yoktur.

Pang (1998), yaptığı çalışmada “Hong Kong’ da Bulunan Ortaokullardan Beş Tanesindeki Öğrencilerin Okul Yaşamının Niteliği ile İlgili Görüşlerini” araştırmıştır. Araştırmacı bu araştırma için 2460 öğrenciye ulaşmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; öğrencilerin memnuniyet duygusu ile okul yaşamının niteliği görüşleri arasında direkt bir ilişki vardır. Fırsat duygusu ise genel memnuniyet ve olumsuz bir etkiye sahip değildir. Pang (1999) konu ile ilgili yaptığı diğer bir çalışmada ise 2963 öğrenciye ulaşmış ve öğrencilerin okul yaşamının niteliği görüşlerinin Hong Kong’ daki perspektifine bakmıştır.

Leonard ve arkadaşları (2000) tarafından “Okul Yaşamının Niteliği ve İlkokullarda Yabancılaşma” adlı bir çalışma yapılmıştır. Araştırmacılar bu çalışmanın verilerini beşinci ve altıncı sınıfta okuyan 19 sınıftaki 254 öğrenciye Okul Yaşamının Niteliği Ölçeğini uygulayarak elde etmişlerdir. Araştırmacılar bu çalışmada iki soruya cevap aramışlardır. Birincisi, öğrencilerin okul yaşamının niteliği görüşleri ile öğrenci değişkeni arasında nasıl bir ilişki vardır? İkincisi ise, öğrencilerin bulunduğu okulun çevresi, öğrencilerin stres düzeylerini, yabancılaşmanın derecesini ve okul yaşamının niteliği görüşlerini nasıl etkilemektedir. Araştırmanın sonuçlarına göre, okul yaşamının niteliği skalasının ölçtüğü yönlerden birisi ile fazla memnuniyet duymaktadırlar. Ancak, öğrencilerin algılarına göre okul mutsuz olunan ve davet edilmeden insanların gelmek zorunda oldukları bir yerdir. Çalışmanın bulgularına göre, okul yaşamının niteliği ölçeğinin bütünüyle ilgili kayda değer bir anlam elde edilememiştir.

Yukarıda verilen araştırmalarda da görüldüğü gibi okul yaşamının niteliğine farklı değişkenlerin etkisinin belirlenmesine yönelik bir çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada da okul yaşamının niteliği ile öğrenim görülen okul türü (devlet-özel) arasında bir ilişki olup olmadığı araştırılmıştır. Çünkü özel okullar sınıf mevcutları, verdikleri yabancı dil eğitimi, kaliteli öğretmen kadrosu, üniversite sınavı başarısı, bilgisayar eğitimi, dünyadaki eğitimsel gelişmelerin takip edilmesi, rehberlik ve danışma hizmetleri, sosyal ve kültürel faaliyetler (Eyüboğlu, 2002) ile bir çok devlet okulundan çok farklı bir eğitim vermektedir.

Özel okullar ile devlet okullarının verdikleri eğitimdeki bu farkı ticari bakış açısı ile açıklamak da mümkündür. Çünkü özel okullar ticari birer işletme olarak işlevlerini yerine getirmektedirler. Özel okullar müşteri çekebilmek için hem çok kaliteli bir eğitim sunmak hem de okullarına gelen öğrencileri memnun etmek zorundadırlar. Ancak devlet okullarının temelinde öğrenci seçiminin mümkün olmaması yer almaktadır ve bu da öğrenci seçiminin mümkün olmadığı okullar için önemli bir problemdir (Deibert ve Hoy, 1977). Bu bağlamda ticari mantıkla hareket eden özel okullardan, varlıklarını devam ettirebilmek için öğrencilerin memnuniyetine ayrı bir önem vermeleri beklenmektedir.

Yukarıda sıralanan farkların yanı sıra bu okullar arasında fiziksel olanaklar konusunda da farklılıklar vardır. Özel okulların sınıf mevcudunun en fazla 28 kişi olduğu belirtilmekte ve son

yıllarda üniversite sınavı kazanabilmek için özel okulların olmazsa olmaz bir şart olduğu belirtilmektedir (Arslan ve Öztürk, 2001). Ancak ülkemizde devlet okullarında sınıf mevcutlarının 50 hatta 60 kişiye ulaştığı sınıflar bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında özel okullarda öğrenim gören öğrenciler ile devlet okullarında öğrenim gören öğrencilerin okul yaşamının niteliği görüşleri arasında bir fark oluşması kaçınılmaz görünmektedir. Bu açıklamalar çerçevesinde araştırmanın amacı aşağıdaki gibidir.

Amaç

Bu araştırmanın amacı, devlet okullarında öğrenim gören ilköğretim okulu öğrencileri ile özel okullarda öğrenim gören ilköğretim okulu öğrencilerinin okul yaşamının niteliğine ilişkin görüşleri arasında fark olup olmadığını belirlemektir. Bu amaçla aşağıdaki hipotezler oluşturulmuş ve test edilmiştir. Alt hipotezler ölçeğin alt boyutlarına göre oluşturulmuştur.

Hipotez

Devlet okullarında öğrenim gören ilköğretim okulu öğrencileri ile özel okullarda öğrenim gören ilköğretim okulu öğrencilerinin okul yaşamının niteliğine ilişkin görüşleri arasında fark vardır.

Alt hipotezler

1. Devlet okullarında öğrenim gören ilköğretim okulu öğrencileri ile özel okullarda öğrenim gören ilköğretim okulu öğrencilerinin okulla tatmin olmalarına ilişkin görüşleri arasında fark vardır.
2. Devlet okullarında öğrenim gören ilköğretim okulu öğrencileri ile özel okullarda öğrenim gören ilköğretim okulu öğrencilerinin sınıf işlerine bağlılıklarına ilişkin görüşleri arasında fark vardır.
3. Devlet okullarında öğrenim gören ilköğretim okulu öğrencileri ile özel okullarda öğrenim gören ilköğretim okulu öğrencilerinin öğretmenlere olan tepkilerine ilişkin görüşleri arasında fark vardır.

Yöntem

Bu araştırma tarama modelinde bir araştırmadır. Tarama modeli çalışmalar, geçmişte ya da halen varolan bir durumu varolduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır (Karasar, 1995). Araştırmanın çalışma grubu olarak Yozgat il merkezindeki bir özel ilköğretim okulu ve bir devlet okulu seçilmiştir. Çalışma grubunda ilköğretim okulu dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri yer almaktadır. Yozgat il merkezinde bir tane özel okul olduğu için çalışma grubuna özel okuldaki dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri ile bir devlet okulundaki dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri dahil edilmiştir. Seçilen devlet okulu, özel okulun bulunduğu çevreye yakın bir yerden seçilmiştir. Sonuçta bu araştırmanın çalışma grubu, 80 devlet okul öğrencisi ve 80 özel okul öğrencisi olmak üzere 160 ilköğretim okulu öğrencisinden oluşmuştur.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak Okul Yaşamının Niteliği Ölçeği kullanılmıştır. Araştırmanın amacı olan öğrencilerin okul yaşamının niteliği görüşlerinin belirlenmesi ile ilgili olarak geliştirilmiş olan ölçek Okul Yaşamının Niteliği Ölçeği'dir. Bu ölçek, örgüt iklimini tanımlama çalışmalarında kullanılan ve öğrencilerin okul yaşamının niteliğine ilişkin görüşlerini ölçen bir ölçme aracıdır. Bu araştırmada da öğrencilerin okul yaşamının niteliğine ilişkin görüşleri belirlenmek istendiğinden bu ölçek kullanılmıştır. Bu ölçeğin kullanılabilmesi için gerekli izin Yılmaz (2002) tarafından alınmış ve şu referans elde edilmiştir. *Epstein, Joyce L. ve McPortland, James M. The Quality of School Life Scale (QSL). Boston: Houghton Mifflin/Riverside Publishing Company, 1978/Baltimore, MD: Johns Hopkins University, 1998.*

Okul yaşamının niteliği ölçeği orijinal formu 27 maddeden oluşmaktadır. Orijinal ölçekte okul yaşamının niteliği ölçeğinin ilk ve ortaokullar için güvenilirlik katsayısı $\alpha = 0.87$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutları ile ilgili güvenilirlik katsayıları ise şöyledir: Okulla tatmin olma alt ölçeği için güvenilirlik katsayıları 0.79, sınıf işlerine bağlılık alt ölçeği için güvenilirlik katsayıları 0.72, öğretmenlere olan tepkiler alt ölçeği için güvenilirlik katsayıları ise 0.64 olarak bulunmuştur (Epstein ve Mc Portland, 1976).

Bu araştırmada kullanılan okul yaşamının niteliği ölçeğinin uyarlama çalışması Yılmaz (2002) tarafından yapılmıştır. Uyarlama çalışması sonucu oluşan okul yaşamının niteliği ölçeği 20 maddeden

oluşmaktadır. Ölçeğin üç alt boyutu bulunmaktadır. Bunlar; okulla tatmin olma, sınıf işlerine bağlılık ve öğretmenlere olan tepkiler alt boyutlarıdır. Okulla tatmin olma alt boyutunda altı madde, sınıf işlerine bağlılık alt boyutunda yedi madde ve öğretmenlere olan tepkiler alt boyutunda ise yedi madde bulunmaktadır. Okulla tatmin olma alt boyutunda; “aldığım notların adil olduğunu düşünüyorum”, “okulumuzda iyi bir okul ruhu vardır”, sınıf işlerine bağlılık alt boyutunda; “buradaki insanlar birbirlerine dostça ve yardımsever davranırlar”, “öğrenciler gönüllü olarak okul etkinliklerine katılırlar”, öğretmenlere olan tepkiler alt boyutunda ise; “öğretmenlerim, okulda ilgi duyduğum çalışmalarda beni destekliyor”, “öğretmenlerim öğretme konusunda isteklidirler” gibi maddeler bulunmaktadır (Yılmaz, 2002).

Ölçeğin uyarlanan formu için α güvenilirlik katsayısı $\alpha = .80$ olduğu bulunmuştur. Alt ölçekler ile ilgili olarak yapılan α güvenilirlik katsayısı işlemi sonuçları şöyledir: Okulla tatmin olma alt boyutu için α güvenilirlik katsayısı $\alpha = .62$, sınıf işlerine bağlılık alt boyutu için α güvenilirlik katsayısı $\alpha = .69$ ve öğretmenlere olan tepkiler alt boyutları için α güvenilirlik katsayısı $\alpha = .64$ (Yılmaz, 2002).

Araştırma verilerinin elde edilmesi için hazırlanan ölçek araştırmacı tarafından ilköğretim okullarına elden ulaştırılmış, uygulanmış ve toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Ölçekte bulunan cevap skalasında evet cevabı üç, emin değilim cevabı iki, hayır cevabı bir puan olarak kodlanmıştır. Buna göre evet cevabı pozitif okul yaşamı niteliğini belirtmiştir. Elde edilen veriler SPSS paket programına girilmiş ve gerekli analizler yapılmıştır. Hipotezlerin test edilmesi amacıyla t testi uygulanmıştır. Burada yapılan analiz ile gruplar arasında herhangi bir fark olup olmadığına bakılmıştır.

Bulgular ve Yorum

Araştırmanın amacının test edilmesi için oluşturulan hipotezler ile ilgili t testi sonuçlarına aşağıda yer verilmiştir. Tablo 1’de araştırmanın ana hipotezi olan “Devlet okullarında öğrenim gören ilköğretim okulu öğrencileri ile özel okullarda öğrenim gören ilköğretim okulu öğrencilerinin okul yaşamının niteliğine ilişkin görüşleri arasında fark vardır.” hipotezi ile ilgili t testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 1. Öğrencilerin Okul Yaşamının Niteliğine İlişkin Görüşlerinin Öğrenim Görülen Okula Göre t Testi Sonuçları

Öğrenim Görülen Okul Türü	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Devlet Okulu	80	50.80	5.15	158	2.45	.015
Özel Okul	80	52.77	4.97			

Tablo 1’de de görüldüğü gibi devlet okulu öğrencileri ile özel okul öğrencilerinin okul yaşamının niteliğine ilişkin görüşleri arasında bir fark bulunmuştur [$t_{(158)} = 2.45, p < .05$]. Bu sonuçlara göre araştırmanın ana hipotezi doğrulanmıştır. Çünkü özel okul öğrencileri ile devlet okulu öğrencilerinin görüşleri arasında fark bulunmuştur. Özel okul öğrencilerinin okul yaşamının niteliği görüşleri ($X = 52.77$), devlet okulu öğrencilerinin okul yaşamının niteliği görüşlerine ($X = 50.80$) göre daha olumludur. Bu bulgu okul yaşamının niteliği görüşleri ile öğrenim görülen okul türü (devlet okulu - özel okul) arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

Yukarıda verilen bilgiler ve bulunan fark özel okulların ticari mantıkla hareket edip, öğrencilerin memnuniyetini önemsemeleri ile açıklanabilir. Burada devlet okullarının öğrencileri seçememe özelliğinin de etkili olduğu söylenilebilir. Çünkü devlet okulları kendisine başvuran bütün öğrencilere hizmet sunmak zorundadır. Ancak devletin okullara ayırdığı bütçelerin oranı, sınıfların kalabalıklığı, teknolojik ve fiziksel alt yapı yetersizliği, öğretmenlerin gelişmeleri takip etmemesi gibi bir çok sebebin, devlet okullarında verilen eğitimin kalitesin aşağıya çektiği söylenilebilir.

Tablo 2’de araştırmanın alt hipotezlerinden birincisi olan “Devlet okullarında öğrenim gören ilköğretim okulu öğrencileri ile özel okullarda öğrenim gören ilköğretim okulu öğrencilerinin okulla

tatmin olmalarına ilişkin görüşleri arasında fark vardır” hipotezi ile ilgili olarak yapılmış olan t testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 2. Öğrencilerin Okulla Tatmin Olma İle İlgili Görüşlerinin Öğrenim Görülen Okula Göre t Testi Sonuçları

Öğrenin Görülen Okul Türü	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Devlet Okulu	80	15.70	2.17	158	3.43	.001
Özel Okul	80	16.74	1.61			

Tablo 2’de de görüldüğü gibi devlet okulu öğrencileri ile özel okul öğrencilerinin okulla tatmin olma ile ilgili görüşleri arasında bir fark bulunmuştur [$t_{(158)} = 3.43, p < .01$]. Bu sonuca göre araştırmanın alt hipotezlerinden birincisi doğrulanmıştır. Çünkü özel okul öğrencileri ile devlet okulu öğrencilerinin okulla tatmin olma ile ilgili görüşleri arasında fark bulunmuştur. Buna göre özel okul öğrencilerinin okulla tatmin olma konusundaki görüşleri ($X = 16.74$), devlet okulu öğrencilerinin okulla tatmin olma ile ilgili görüşlerine ($X = 15.70$) göre daha olumludur. Bu bulgu öğrencilerin okulla tatmin olma ile ilgili görüşleri ile öğrenim görülen okul türü (devlet okulu – özel okul) arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu şeklinde de yorumlanabilir.

Öğrencilerin okulla tatmin olmaları ile ilgili görüşlerini belirlemeyi amaçlayan alt boyutta yer alan maddelere göre; bu boyuta öğretmenlerin öğrencilerle ilgilenmesi, okulda ilgi duyulan çalışmaların yapılması, öğretmenlerin sınıf dışında da öğrencilerle ilgilenmesi, öğretmenlerin ödevleri değerlendirmesi ve dönüt vermesi, öğretmenlerin öğrencilerin yeteneklerini desteklemesi gibi konular etki etmektedir. Burada, yukarıda sıralanan konular ile ilgili olarak özel okulların devlet okullarından daha fazla çalıştıkları ya da devlet okullarında bu konularda yapılan çalışmaların yetersiz olduğu söylenilebilir.

Tablo 3’te araştırmanın alt hipotezlerinden ikincisi olan “Devlet okullarında öğrenim gören ilköğretim okulu öğrencileri ile özel okullarda öğrenim gören ilköğretim okulu öğrencilerinin sınıf işlerine bağlılıklarına ilişkin görüşleri arasında fark vardır” hipotezi ile ilgili olarak yapılmış olan t testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 3. Öğrencilerin Sınıf İşlerine Bağlılıkları İle İlgili Görüşlerinin Öğrenim Görülen Okula Göre t Testi Sonuçları

Öğrenin Görülen Okul Türü	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Devlet Okulu	80	18.12	2.83	158	1.76	.079
Özel Okul	80	18.90	2.70			

Tablo 3’te de görüldüğü gibi, devlet okulu öğrencileri ile özel okul öğrencilerinin sınıf işlerine bağlılık ile ilgili görüşleri arasında bir fark bulunmamıştır [$t_{(158)} = 1.76, p = .079$]. Bu sonuç araştırmanın alt hipotezlerinde ikincisinin doğrulanmadığı göstermektedir. Buna göre özel okul öğrencilerinin sınıf işlerine bağlılık ile ilgili görüşleri ($X = 18.90$) ile devlet okulu öğrencilerinin sınıf işlerine bağlılık ile ilgili görüşleri ($X = 18.12$) arasında bir fark olmadığı söylenilebilir. Bu bulgu öğrencilerin sınıf işlerine bağlılık ile ilgili görüşleri ile öğrenim görülen okul türü (devlet okulu – özel okul) arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı şeklinde de yorumlanabilir.

Araştırmanın, sınıf işlerine bağlılık boyutu, sınıftaki arkadaşlık ortamı, öğrencilerin okul işlerine gönüllü olarak katılmaları, öğrenci ile öğretmen arasındaki işbirliği, disiplin konusundaki tutarlı davranışlar, kulların adil olarak uygulanması gibi özelliklerden etkilenmektedir. Buna göre bu konular ile ilgili olarak özel okullar ile devlet okulları arasında bir fark olmadığı söylenilebilir.

Tablo 4’de araştırmanın alt hipotezlerinden ikincisi olan “Devlet okullarında öğrenim gören ilköğretim okulu öğrencileri ile özel okullarda öğrenim gören ilköğretim okulu öğrencilerinin öğretmenlere olan tepkilerine ilişkin görüşleri arasında fark vardır” hipotezi ile ilgili olarak yapılmış olan t testi sonuçları görülmektedir.

Tablo 4. Öğrencilerin Öğretmenlere Olan Tepkileri İle İlgili Görüşlerinin Öğrenim Görülen Okula Göre t Testi Sonuçları

Öğrenim Görülen Okul Türü	N	$\bar{X}$	S	sd	t	p
Devlet Okulu	80	16.97	1.29	158	0.69	.487
Özel Okul	80	17.12	1.42			

Tablo 4’de de görüldüğü gibi devlet okulu öğrencileri ile özel okul öğrencilerinin öğretmenlere olan tepkilerine ilişkin görüşleri arasında bir fark bulunmamıştır [$t_{(158)} = 0.69, p=.487$]. Bu sonuçlar araştırmanın üçüncü alt hipotezinin de doğrulanmadığını göstermektedir. Buna göre özel okul öğrencilerinin öğretmenlere olan tepkilerine ilişkin görüşleri ($X = 17.12$), devlet okulu öğrencilerinin öğretmenlere olan tepkilerine ilişkin görüşleri ($X = 16.97$) arasında bir fark olmadığı söylenilebilir. Bu bulgu öğrencilerin öğretmenlere olan tepkilerine ilişkin görüşleri ile öğrenim görülen okul türü (devlet okulu – özel okul) arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı şeklinde de yorumlanabilir.

Araştırmanın üçüncü alt boyutu olan öğretmenlere olan tepkiler alt boyutu, öğrencilerin aldıkları notların adil olduğunu düşünmesi, öğrencilerin öğretmenlerin öğretmekten zevk aldıklarını hissetmeleri, öğretmenlerine olan sevgileri, öğretmenlerin sınıfa zamanında gelmesi gibi özelliklerden etkilenmektedir. Yukarıdaki sonuçlara göre özel okul öğrencileri ile devlet okulu öğrencilerinin öğretmenlere olan tepkileri arasında fark olması bu kurumlarda çalışan öğretmenlerin yetiştikleri eğitim kurumlarının aynı olması ile açıklanabilir. Ayrıca özel okullarda çalışan öğretmenlerin çoğunun devlet okullarında çalışan deneyimli öğretmenler arasından seçilmiş olmaları da unutulmamalıdır.

Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın ana hipotezi doğrulanmış ve özel okul öğrencileri ile devlet okulu öğrencilerinin okul yaşamının niteliğine ilişkin görüşleri arasında bir fark bulunmuştur. Ancak bu fark alt boyutlardan sadece birisinde bulunmuş diğerlerinde bir fark bulunmamıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; devlet ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrenciler ile özel ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin okul yaşamının niteliği ile ilgili görüşleri arasında farklılık vardır. Bir başka ifade ile özel ilköğretim okullarında öğrencilerin memnuniyetine devlet ilköğretim okullarından daha fazla önem verilmektedir denilebilir. Buradan hareketle de özel okul öğrencilerinin okullarından daha fazla tatmin oldukları söylenilebilir. Ancak öğrencilerin sınıf işlerine bağlılıkları ve öğretmenlere olan tepkileri konularında herhangi bir fark bulunmamıştır.

Bu sonuçlar üzerine, daha çok kar amacıyla hizmet vermekte olan özel ilköğretim okullarının bu yönde daha fazla çaba harcadıkları söylenilebilir. Çünkü, yaşaması daha fazla öğrenci çekmesine bağlı olan özel okulların, öğrencilerin memnuniyet düzeyini yükseltmesi ve bu yönde çalışması gerekmektedir. Özel okulların bu tip bir kaygı taşımasının öğrencilerin memnuniyetini yükseltme yolunda devlet okullarına göre daha fazla çaba harcamalarına yol açtığı söylenilebilir.

Bu araştırma bulgularından hareketle, ağırlıklı olarak devlet ilköğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin okul yaşamlarının niteliğine ilişkin görüşlerinin düzeyini olumlu yönde yükseltmek için yapılması gerekenlerin genelde devlet politikası ile ilgili olduğu söylenilebilir. Özel okullardaki olanakların devlet okullarında da oluşabilmesi için devletin (ya da hükümetlerin) eğitime daha fazla kaynak ayırması ve okullardaki fiziki alt yapıyı iyileştirmesi gerekmektedir.

Bu konu ile ilgili olarak, araştırmacılara; okul yaşamının niteliği çalışmalarının orta öğretim seviyesinde de yapılması, ayrıca farklı değişkenler ile ilişkisinin araştırılması önerilir. Bu değişkenler arasında, okul yöneticilerinin liderlik davranışları, öğretmenlerin sınıf yönetimi teknikleri, okul kültürü,

okul iklimi, okulun etkililiği, okul büyüklüğü, sınıf büyüklüğü, okul çevresi, okulda kullanılan teknolojiler sayılabilir.

Kaynakça

- Arslan, M. ve Öztürk, A. (2001). Özel dershanelerin üniversite sınavına ilk girişte kazanamayan öğrencilere ÖSS'deki puan getirisi. *Eğitim Araştırmaları*, 5, 15-20.
- Balcı, A. (2001). *Etkili Okul Ve Okul Geliştirme: Kuram, Uygulama Ve Araştırma*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Bourke, S. ve Smith, M. (1989). Quality of school life and intentions for further education: the cose of a rural high school. *Annual Conference of the Australian Association for Research in Education*.
- Deibert, J. P. ve Hoy, W. K. (1977). Custodial high school and self-actualization of students. *Educational Research Quarterly*, 2, 24-31.
- Epstein, J.L. ve McPartland, J.M. (1976). The concept and measurement of the quality of school life. *American Educational Research Journal*, 13 (1), 15-30.
- Eyüboğlu, R. (2002). Özel okullar ve eğitimde kalite. (Edt: İ Erdoğan). *Özel Okullar Ve Eğitimde Kalite*. İstanbul: Özel Okullar Derneği Yayınları.
- Karasar, N. (1995). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.
- Kourelahti, M. (1999). Quality of school life in Finnish special educational settings, finland: *Ministry of Education*.
- Leonard, C. ve Diğerleri. (2000). Quality of school life and absenteeism in primary schools. *Australian Association For Research in Education*, (Annual Conference, 4-7 December, 2000, Sidney)
- Linnakyla, P. (1995). Quality of school life in the Finnish comprehensive school a comparative view. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 37, 63-74.
- Mok, M. ve Flynn, M. (1997). Does school size affect quality of school life. *Issues in Educational Research*, 7, 69-86.
- Pang, N. S. K. (1998). Students quality of school life in band five schools. *Assian Journal of Counseling*, 6, 76-106.
- Pang, N. S. K. (1999). Students perceptions of quality of school life in Hong Kong primary schools. *Educational Research Journal*, 14, 49-72.
- Schmidt, L. J. ve Lunenburg, F. C. (1989). Pupil control ideology, pupil control behavior and the quality of school life. *Journal of Research and Development in Education*, 22, 36-44.
- Schmidt, L. J. (1992). Relationship between pupil control ideology and quality of school life. *Journal of Invitational and Psychological Measurement*, 45, 889-896.
- şışman, M. (2002). *Eğitimde Mükemmellik Arayışı: Etkili Okullar*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- şışman, M. ve Turan, S. (2001). *Eğitimde Toplam Kalite Yönetimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Wilson, A. (1980). Landmarks in the literature: how poverful is schooling. *New York University Education Quarterly*, 11, 8-31.
- Yılmaz, K. (2002). *İlköğretim Okulu Müdürlerinin Liderlik Davranışlarıyla Öğretmenlerin Öğrenci Kontrol Yaklaşımları Ve Öğrencilerin Okul Yaşamının Niteliğine İlişkin Alguları Arasındaki İlişkiler*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.